

УДК 339.9:338.43.02

Радух Н.Б., асистент[©]*Львівський національний університет ветеринарної медицини
та біотехнологій імені С.З. Гжицького***ЗАЛУЧЕННЯ ЗОВНІШНІХ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ У СЕРЕДОВИЩЕ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

У статті розкрито сутність залучених фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, досліджено основні складові елементи фінансових ресурсів та особливості їх формування за рахунок зовнішніх джерел, проаналізовано сучасні тенденції у фінансуванні підприємств галузі сільського господарства за рахунок зовнішніх коштів.

Ключові слова: залучені фінансові ресурси, зовнішні фінансові ресурси, банківський кредит, інвестиції.

Постановка проблеми. Забезпечення господарської діяльності підприємства пов'язане із наявністю фінансових ресурсів, які сприяють його розширеному відтворенню. На сучасному етапі сільське господарство потребує оновлення основних засобів, запровадження новітніх технологій виробництва, покращення якості продукції для посилення конкурентних переваг, а це вимагає значних фінансових вкладень. Основний акцент при фінансуванні виробничого процесу робиться на власне забезпечення, від якого залежить реальна економічна самостійність підприємства, однак через особливості ведення сільськогосподарської діяльності виникає необхідність у залученні фінансових ресурсів, виникає необхідність в дослідженні і аналізі особливостей фінансування сільськогосподарських підприємств за рахунок зовнішніх залучених фінансових ресурсів.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню проблем формування та використання фінансових ресурсів, вивченню питань вдосконалення кредитних відносин в аграрній сфері присвячені праці та публікації таких вчених-науковців, як: М.Я.Дем'яненко, П.Т.Саблука, П.А.Стецюка, О.Є.Гудзь, Т.Г.Доманчука, В.В.Зіновчука, Ю.С.Коваленка, П.А.Лайко, М.Й.Маліка, А.М.Мороза, А.В.Чупіса, Ю.М. Воробйова, П.М. Музики, Є.А. Ситника.

Мета статті. Визначити та проаналізувати особливості формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств за рахунок зовнішніх джерел фінансування.

Виклад основного матеріалу. Фінансові ресурси є категорією, що забезпечує діяльність та розвиток усіх суб'єктів ринкових відносин, характеризуючи при цьому внутрішні можливості, форми, методи і напрями їх формування і використання. Однак сільськогосподарське виробництво характеризується чинниками, які не залежать від суб'єкта господарювання, а саме: ціни на сільськогосподарську продукцію, відсоткові ставки за кредитами,

податкові ставки, інфляційні процеси, сезонність виробництва, попит на продукцію, світові ціни на продукцію, залежністю від погодних умов і рівня врожайності. У зв'язку із цим виникає особливість в організації фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств, зокрема велика потреба в зовнішньому фінансуванні: кредити банків, лізинг, проценти і дивіденди за цінними паперами інших емітентів, державні бюджетні субсидії, страхові відшкодування, фінансові ресурси, що надходять від галузевих структур, асоціацій.

У процесі дослідження і вивчення актуальних питань щодо формування фінансових ресурсів постає проблема щодо класифікації джерел формування фінансових ресурсів різними авторами. Деякі з авторів виокремлюють власні та залучені фінансові ресурси [2,5], деякі – крім власних та залучених, ще й позикові [1,3,4].

Як стверджує Ю.М. Воробйов, саме через обмеженість внутрішніх фінансових ресурсів сільськогосподарські підприємства намагаються залучити зовнішні джерела, зокрема: фінансування за рахунок державного чи місцевого бюджетів, додаткові внески власників підприємств, безповоротну і безкоштовну фінансову допомогу, прями іноземні інвестиції, банківські і небанківські позики та кредити, комерційний кредит, фінансовий лізинг [1, с. 7-8].

М.Я. Дем'яненко зазначає, що не лише платоспроможність підприємства, а й ефективність всієї господарської діяльності залежить від раціонального формування фінансових ресурсів. Саме тому, нормально функціонуючі сільськогосподарські підприємства для формування фінансових ресурсів не користуються лише власними джерелами, а значну питому вагу в їх формуванні займають залучені фінансові ресурси [2, с. 56].

Результати досліджень показали, що залучені фінансові ресурси формуються за рахунок двох великих груп: зовнішніх і внутрішніх джерел (табл.1).

Таблиця 1

Структура залучених фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств*

Залучені фінансові ресурси	
Зовнішні	Внутрішні
- Фінансовий кредит (банківський і податковий кредит)	- Приріст внутрішньої заборгованості
- Комерційний кредит (передплата, товарний кредит і розстрочка платежу)	- Приріст заборгованості з бюджетом та з оплати праці
- Цільове фінансування з державного та місцевого бюджетів (дотації, субсидії, субвенції)	- Страхові відшкодування
- Благодійні внески	- Субординований борг
- Інші джерела (форфейтинг, факторинг, лізинг, випуск облігацій підприємства, безвідсоткові кошти, що надані різними фондами і програмами)	

*Систематизовано на основі джерел [1, 2, 3].

Враховуючи сезонність сільськогосподарської діяльності та великий розрив між періодом виробництва та періодом реалізації готової продукції, виникає проблема недостатності фінансових ресурсів, тобто виникає необхідність у використанні зовнішніх джерел фінансування. Такими джерелами виступають банківські кредити, бюджетні кошти, інвестиції в основний капітал та прямі іноземні інвестиції. Підтвердженням недостатності власних фінансових ресурсів є дані Міністерства аграрної політики та продовольства України про потребу в коштах сільськогосподарських підприємств для проведення комплексу весняно-польових робіт на 2012 рік, а саме: загальна потреба в коштах становить 36 066,9 млн. грн., за рахунок власних коштів фінансується 27 509,3 млн. грн. (76,27%), за рахунок комерційних кредитів – 2875,2 млн. грн. (7,97%), банківських кредитів – 5014,9 млн. грн. (13,9%), за кошти державної підтримки – 667,5 млн. грн. (1,85%). Оскільки найбільша питома вага при зовнішньому фінансуванні припадає саме на банківські кредити, то в таблиці 2 наведена структура кредитування за термінами користування позиченими коштами.

Таблиця 2

Кредитування сільського господарства, мисливства та лісового господарства за термінами*

Роки	Усього, млн. грн.	До 1 року		1-5 років		Більше 5 років	
		млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
2008	28812,0	10851,0	37,7	16254,0	56,4	1707,0	5,9
2009	26026,0	10245,0	39,4	13980,0	53,7	1800,0	6,9
2010	26545,0	8631,0	32,5	14708,0	55,4	3206,0	12,1
2011	34143,0	13336,0	39,1	17249,0	50,5	3558,0	10,4

*Джерело: [6].

За даними таблиці 2 найбільша питома вага при кредитуванні сільського господарства припадає на середньострокові кредити, що пов'язано зі специфікою сільськогосподарської діяльності, яка характеризується значною тривалістю виробничого періоду та різницею в часі між вкладенням коштів у виробництво готової продукції та отриманням доходів від реалізації цієї продукції. Важливим джерелом фінансування виробничо-господарської діяльності є інвестиції в основний капітал, які є прямим вкладенням коштів для придбання чи підтримання в належному технічному стані будівель і споруд, машин, обладнання, транспортних засобів та інші. Як видно із таблиці 3, загальні обсяги інвестицій в основний капітал у сільському господарстві в 2010 році у порівнянних цінах проти 2009 р. зросли на 30,2%, тоді як 2008 році проти 2009 року на 78,6 %. Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство, мисливство та лісове господарство зростають. Основними інвесторами в сільське господарство є: Кіпр (251,2 млн. дол. США), Великобританія (133,5 млн. дол. США), Данія (57,6 млн. дол. США), Німеччина (55,4 млн. дол. США), Польща (29,3 млн. дол. США), Австрія (28,9 млн. дол. США) [7]. Однак прямим інвестиціям у аграрному секторі традиційно стоять на перешкоді складні бюрократичні процедури,

повільна реформа ринку землі, недосконалі цінові механізми на ринках сільськогосподарської продукції і пов'язані з цим економічні ризики. На думку радника президента УКАБ з питань фінансування АПК Наталії Зінич, фінансовий та галузевий розвиток сільського господарства наразі прямо залежить від рівня макроекономічної стабільності та розвитку інституційного середовища в Україні [9].

Таблиця 3

Обсяги фінансування сільського господарства за рахунок зовнішніх джерел у 2005-2010 роках, у млн. грн.**

Джерело фінансування	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2009р.	2010р.
Інвестиції в основний капітал	4904,4	7190,1	9337,9	16682,1	9294,9	12105,9
Прямі іноземні інвестиції, у млн. дол. США.*	216,8	303,0	399,8	552,9	867,8	-
Видатки державного бюджету на підтримку АПК	2774,0	3045,0	4992,0	9724,0	4387,3	7242,5
Спеціальні режими оподаткування ПДВ	3779,9	4124,3	5714,0	7099,3	-	-

* Прямі іноземні інвестиції в сільське господарство, мисливство та лісове господарство

**Джерело: [7, 8]

Висновки. Адекватний доступ до фінансових ресурсів є критично важливим для сільськогосподарських підприємств. У всьому світі аграрний сектор стає все більш капіталомістким. У сучасних економічних умовах у сфері зовнішнього фінансування потрібно звернути увагу на можливість використання сільськогосподарськими виробниками банківських кредитів, які б дали змогу прискореними темпами розвивати сільське господарство. Українське сільське господарство має майже невичерпні можливості для залучення та попиту на фінанси. Проблема полягає в тому, що постачальники фінансових ресурсів вважають позики аграрному сектору занадто ризикованими, дорогими і недостатньо забезпеченими заставою, а тому не бажають надавати стільки кредитів сільському господарству, як того потребують підприємства. Державне втручання спричинює зниження прибутковості сільськогосподарських підприємств та їхню здатність повертати кредити. В українському сільському господарстві лише незначна частина позичальників є кредитоспроможними. Ще однією перешкодою є відсутність у підприємств бізнес-планів, які повинні надавати повну і достовірну інформацію потенційним кредиторам та інвесторам про стан потенційних позичальників.

Важливим інструментом при зовнішньому фінансуванні може стати лізинг, який є простішим порівняно з кредитуванням, але придатний лише для мобільних і стандартизованих капітальних товарів. З метою покращання доступу до обігового капіталу в багатьох країнах використовують системи складських

розписок, які дають можливість виробникам використовувати у якості застави запаси зернових й олійних культур, що зберігаються в сховищах.

Отже, сучасний рівень забезпеченості фінансовими ресурсами вимагає злагодженої роботи підприємств, фінансово-кредитних установ та держави на всіх рівнях і розробки нових форм і методів управління процесом формування фінансових ресурсів.

Література

1. Воробйов Ю.М. Управління фінансовими ресурсами в аграрних підприємствах: монографія. – Сімферополь: НАПКБ, 2009. – 137 с.
2. Дем'яненко М.Я., Зуєва О.І. Фінансові ресурси сільськогосподарських підприємств України: теорія і практика: монографія. – Київ: ННЦ ІАЕ, 2010. – 188 с.
3. Єрмошкіна О.В. Управління фінансовими потоками промислових підприємств: теорія, практика, перспективи: монографія. – Дніпропетровськ: : Національний гірничий ун-т, 2009. – 479 с.
4. Стецюк П.А. Теорія і практика управління фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств: Монографія. – К.: ННЦ ІАЕ, 2008. – 386 с.
5. Гудзь О.Є. Джерела формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств // Фінанси підприємств. –2007. – №3-5. – С.100-105.
6. Бюлетень Національного банку України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/>.
7. Державний комітет статистики України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
8. Рахункова палата України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ar-rada.gov.ua/>.
9. Фінансові обмеження й інвестиції у сільському господарстві України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agribusiness.kiev.ua/uk/press/3655/>

Summary Radukh N.

*Lviv National University of Veterinary Medicine and Biotechnologies
named after S.Z. Gzhytskij*

BRINGING IN OF EXTERNAL FINANCIAL RESOURCES IN ENVIRONMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Essence of the attracted financial resources of agricultural enterprises is exposed in the article, the basic component elements of financial resources and feature of the forming are investigated due to outsourcing, modern tendencies are analysed in financing of enterprises of industry of agriculture due to external money.

Key words: *attracted financial resources, external and internal financial resources, bank credit, investments.*

Рецензент – д.е.н., професор Музика П.М.